

SLOVENSKA POKRAJINA — OGLEDALO NARODOVE DUŠE

DR. JOSIP CIRIL OBLAK

Francoski kritik Taine pravi: Če hočeš prav spoznati pesnika, oglej si njegov rodni kraj, pokrajino, v kateri je živel in ustvarjal. K temu pristavljam: če hočeš spoznati pravi značaj, izkratka: dušo naroda, vživi se v njegovo pokrajino!

Slovenija v svoji celoti, po svojem bistvu in značaju je en sam velik planinski raj. In slovenski narod je po svojem bistvu — niti Prekmurci niso izvzeti — in po ogromni večini — da se tako izrazim — izrazit hribovski narod.

Ni se ti treba ravno vzpenjati na nebotični vrh našega Triglava, da vidiš to in spoznaš, treba ti je stopiti samo na ljubljanski grad, nad samo Ljubljano, o kateri pravi tako ljubeznivo naš prijatelj Wendel, da prihaja njeno ime od »ljubljenja« — das Liebchen. Prav bi bil storil Cankar, da je zapisal ne le o Vrhniku: Vrhnika — prečudni kraj, nego tudi: Slovenija, prečudni kraj in prečudni narod!

Bela Ljubljana! Ta biser med evropskimi mesti, s svojim poljem, ki je našlo v Otonu župančiču svojega pesnika, kakor je našel Triglav svojega v Francetu Prešernu! Ta Ljubljana je predestinirana, da postane kot izrazito alpinsko mesto središče turističnega pokreta v Sloveniji. Saj je ona križišče onih dveh prog, od katerih ena vodi v domovino Prešerna — »k podobi raja« — slavnemu Bledu.

Včasih se mi zdi, kakor da ta zemlja nima svoje — linije. Zdi se mi, da je bil nebeški Oče, ko je ustvarjal to zemljo, tudi sam prav posebno čudne volje, da je pozabil na ono, kar imenujemo tako linijo; prav za prav: slovenska zemlja ni bila ustvarjena — se mi zdi — naenkrat. Ko je hotel pokazati vso silo svojega resnobnega veličanstva, ki grozi in sodi, je zakipel pod njim v nebeške višave Triglav z vsemi svojimi v grozotnosti form tekmujočimi, enakovrednimi mu sosedi in vazali. V tiho resnem božjem pokoju je pregrnil to zemljo do pod najvišjih vrhov s temno zeleno preprogo gozdov, z vso njihovo mistiko, tako edinstveno lepih, kakor da jih je pridržal le njej ter ji vtisnil njen in svoj — pečat. Ko pa je bil najbolj židane volje in je hotel pokazati tudi vso neskončno dobroto svojega srca, so se zasmehljali pod njegovim božjim tronom rajde pristno slovenskih vinorodnih brd in goric in udaril je s tem slovenski

zemlji svoj drugi pečat, tej zemlji — brez linije, a vendar božji.

Toliko se govori in čita o veliki harmoniji te zemlje. Tudi jaz sem se razpisal in razpel o njej, pa se mi včasih zdi, da po krivici in da je v tej zemlji neka velika disharmonija, ki jo sicer v prirodi kot človeško iznajdbo tajimo in da je prav po tej tako zvani disharmoniji tako veličastveno lepa... Disharmonija v pokrajini, raztrganost duše — velika slovenska pesem! Ali ne tiči v tem nekaj kakor notranje nasprotje? Ne, le na videz! Človek in njegovo življenje je en sam velik niz nasprotij. In čim več jih združuje človek v sebi, tem bogatejše je njegovo življenje. Naša zemlja je bogata in z njo tudi negospodski narod, ki je živel in moral živeti v vednih nasprotjih s samim seboj.

Slovenija menda ni bila nikdar enotno zaokrožena celota. Ona sestoji tako rekoč iz več celot, pa še te z najrazličnejšimi niansami, geografskimi, mislim pa tudi — in last not least — etnografskimi, ki jih družijo ena miselnost, ena poteza bolj in najboljše — lirika.

Zase celota je Štajer. Pa še v tem je Celjska kotlina celota zase, kakor je Maribor s svojim Pohorjem in Kozjakom zopet heterogeni svet zase. Kakor so Slovenske gorice s Prekmurjem zopet svoja celota in kakor ima tudi slovenski Korotan svoj Rož in svojo Podjuno in svojo Ziljo, vsak del s svojo svojsko značilno potezo, prav tako ima Kranjska svojo Dolenjsko in Gorenjsko z morda še večjo medsebojno razliko po vsem svojem značaju, da ne prezrem Primorja, Krasa, Trsta, Gorice in Vipavske doline, pa zopet gori v Alpah Tolminsko. Sami pisani mozaiki — vse skupaj pa en sam mali ali veliki planinski paradiž. Kajti vsa ta razkosana Slovenija pri vsej svoji raznolikosti je vendarle v celoti *ena sama gorska pokrajina v obsegu Dinarsko-alpskega sestava*. Slovenci so v bistvu z dolinskimi Prekmurci vred, da se tako izrazim, vseskozi hribovski, toda *zelo diferenciran narod*. Kakor je diferencirano zunanje lice njegove zemlje.

Jugoslovanska Slovenija, to je: Slovenija, kolikor je v jugoslovanski državi, je neusmiljeno okrnjena na severu in zapadu in je danes v svojem gorenjem delu stisnjena v dve dolini: V dolino alpske Save s svojo vzporedno — kolikor se o vzporednosti v tem primeru sploh more govoriti — stransko, ako je dovoljena tudi ta označba, istoznačajno dolino manjše sestre Savinje prav do njunih izvirkov ter v dolino srednje Drave, presekane po avstrijsko-koroško-jugoslovanski meji, takoj za Spodnjo dravograjsko

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelvodov,
kopališke in klosetne naprave

TEODOR KORN

(preje Henrik Korn)

LJUBLJANA, POLJANSKA CESTA 8

sotesko. Obe veliki dolini, Savska in Dravska, se razširita in razlijeta, stopajoč iz gorskega sveta v bolj ali manj široko in valovito ravan med vinske gorice, prav kakor Rena na svojem teku iz planinskega sveta in toliko drugih sličnih alpskih rek. Toda Dravska in Savska dolina sta si po vsem svojem bistvu povsem različni, po svojem pokrajinskem značaju, ki je utemeljen deloma tudi po različnem geološkem sestavu, pa tudi bistvu. Zato je Pohorsko-kozjaški svet svojevrstnega sestava v območju Drave popolnoma svet zase, kakor je ostala pretežno alpska Slovenija v območju reke Save in Savinje zopet svet zase.

Kakor Sava pod Ljubljano, tako se mora tudi Savinja pod Celjem pregristi skozi razmeroma ozko sotesko do Zidanega mostu, kjer so tako zvana mala vrata Evrope. Tam se združita, da pohitita skupno še skozi široko spodnjo Savsko dolino med zadnjimi odrastki Dolenjskega in Štajerskega sredogorja doli v hrvatske planjave, dokler ne izginejo zadnji sledovi alpskega sveta... Samo nanešeni savsko gorski prod spominja še nanj.

To je menda edina simetrija te čudežne raznolike in razkosane, razmeroma majhne planinske pokrajine: Savska in Savinjska dolina; pa še ti dve imata, da se tako izrazim, vsaka svojo — linijo. Tudi alpska, a čisto svoja pa je izven jugoslovanskih mej ležeča dolina Soče z Gorico in svojimi brdi, katerih sonce in vedrina je že — rekel bi — legendarna. »Sončna Gorica« je tako združena s svojim soncem, kakor »bela Ljubljana« s svojo belino, da sta ta dva atributa postala že del lastnega imena, ki bi moral stati tudi v geografskih kartah in leksikonih...

Dvoje izrazito alpskih mest imamo Slovenci: Ljubljano v Ljubljanski, in Celje v Celjski dolini. Dvoje večjih alpskih mest na našem slovenskem ozemlju pa je ostalo izven mej gori na severu: Celovec in Beljak. Tudi Gorica leži na robu Alp, pa ima že toli južno obeležje z vsem svojim ozračjem, da ni več tipično alpsko mesto; pač pa sta to Tolmin in še bolj Bovec.

Vsa Slovenija z vsemi svojimi velegorami, ki jih je v jugoslovanski državi malo, izven njenih mej pa celo gorsko kraljestvo, je vendarle tudi z vsemi svojimi sredogorji in griči *en sam velik planinski raj*.

Krasen kontrast je prehod slovensko-visokogorskega sveta v svet vinorodnih bregov. Zato so južne Tirole tako lepe: tako rekoč v podnožju snežnikov zelenijo trte. A tak kontrast kriči. V Sloveniji pa se temni gozdovi planinskega sveta tako rekoč prelivajo v svet svetlih vinskih gor: so — kakor barve božje lestvice-mavrice — žive, a vendar mirne in prehajajo druga v drugo. Ta kontrast ne kriči.

Tu je prav edinstvena lepota slovenske domovine. Poezija slovenske zemlje ni toli visoko gori v gorskih grebenih, ki so poseben del alpske Slovenije in so svet zase, nego tam, kjer prehaja planinski svet s svojimi božanskimi gozdovi v vinske gorice, kjer se spaja gozd z vinsko trto.

In vendar glejte! Včasih se mi zdi, da ta božanska zemlja nima svoje — linije. Tudi svojega pravega središča nima. Posebno zdaj, ko je Ljubljana, ta tako zvani centrum slovenske zemlje, postalo obmejno mesto. Pa, ali je imela ta zemlja sploh kdaj svoje središče? Zdi se mi, da ne. Niti geografskega, niti duševnega. Saj se je selilo to središče razmeroma nemale slovenske kulture tako rekoč iz kraja v kraj, iz ene pokrajine v drugo. In kdor pozna slovensko kulturno, literarno in politično zgodovino, mu je to znano. In vendar je cvetela in živela po svoje in — pela! Tako raztrgana se mi zdi ta zemlja. Le poglejmo! Ljubljanska kotlina bi še imela svoj geografski centrum v Ljubljanskem polju in v Ljubljani.

Kakor dve velikanski armadi si stojita nasproti: na eni strani Karavanke in Savinjske planine in na drugi strani Julijske Alpe s svojim predgorjem, ki sega tako rekoč v mesto samo. Ločeni sta po tisti rajsko lepi dolini naše pesniške reke Save, ki se širi in oži gori proti metropoli gorenjski in ki jo je imenoval znameniti angleški pisatelj in turist najlepšo dolino na svetu.

Umetni led

se dobi v

(iz pitne
vode)

mestni klavnici

na licu mesta po din 3'— kos

(kg 12'50)

Toda že Ljubljana leži ob stiku dveh tako rekoč nasprotujočih se sestavov. V *Ljubljanski kotlini se križata dinarski in alpski sestav*. Pa to je končno geološki problem, ki me kot prirodnega esteta zanima le v toliko, v kolikor vidim, da velja tudi za tako zvano »mrtvo prirodo«: tam, kjer se križajo plemena, je najzanimivejši in najlepši rod, ki ima tudi gotove duševne prednosti.

Predaleč sem zašel ob misli, da se je rodila lepa Ljubljanska kotlina, da, vsa Slovenija iz ljubezenskega objema dveh gorskih smeri, da je dete Dinarskega in Alpskega gorovja, ki trčita skupaj v kotu tik pod Triglavom ter si podajata roke preko Ljubljanske kotline. Prav naša Ljubljana leži na pol v Dinari, na pol v Alpah: v alpsko Savo, severno od mesta, ki leži v gorenjem delu na njenemrodu, se nedaleč od nje izteka Ljubljana — prava dinarska hči. Zato je menda Ljubljanska kotlina tako lepa, da je videl v njej slavni Anglež lepoto, kakršne baje v Evropi ni.

Kaj je »najlepše«, o tem je težko, skoraj abotno govoriti; za svojo osebo ne bi sledil s tako apodiktičnimi izjavami niti Angležu... Poznam in priznam samo eno resnico, da je samo ena pokrajina najlepša na svetu, to je domači kraj, pa naj leži vrh gora ali sredi brezmejne ravnine, in da je priroda povsod lepa in zanimiva. Prizor sončnega vzhoda in zahoda je povsod brezmejno lep, nevihta v gorah in ravninah enako veličastna za vsakogar, kdor ima oko in čut za to. —

Pa se ti kar sredi Ljubljanec tako rekoč pred očmi družijo sediment bivšega jezera Ljubljanskega barja z aluvialnim prodrom pristno alpskega ljubljanskega polja prav tako, kakor se družijo temni gozd z otožno svojo melodijo z vriskajočo svetlo slovensko vinsko gorico: Kakor odsev razdvojene duše vedno pevajočega Slovenca, ki vriska in joče obenem, prav kakor njegova priroda, onega Slovenca, ki so mu kosali in trgali njegovo zemljo gori na severu, jugu in zapadu. *On je vedno pel in bo pel*, pa naj bo njegova domovina mala ali velika, pel vedno le o belih stezah, ravnih cestah, rdečih nageljnih in zelenem rožmarinu. V tem je Slovenec tudi najpristnejši Slovan, čigar duša je tako navezana na prirodo in njene pojave, tako vsa predana njej in njenim elementarnim silam. Tak je Slovenec, prav tak kakor je njegova zemlja vsa pisana in sanjava, a dobra in zdrava. Morda je v tem njegova rešitev. Kdaj bi bil že z zemlje izginil ob takih razmerah sleherni drug narod!

Ali poznate še morda tako mal narod, ki je tisoč let tlačanil in deloma še tlačani tujim elementom, pa še živi, živi življenje danes že enakovredno z drugimi velikimi narodi sveta, ki ima svojo — čujte! — literaturo in celo znanstveno!

Slovenci imajo najzanimivejši košček *Evrope* na prelomu dveh gorskih smeri — ob križanju gorskih sistemov. Edini alpski narod med Slovani, ki je prodrl najdalje in najgloblje prav v Centralne Alpe (ime na — Tuma!). Odtod so nas porinili v Savsko in Dravsko dolino — v morda najbolj nesrečno geografsko lego.

Vsi viharji tega sveta so šli preko slovenske zemlje, viharji gredo po cestah — cesta je bila naše prokletstvo — in vse ceste vodijo preko te zemlje, ki so jo pustošili Vandali, Huni, Gotje, Romani in Germani, končno Turki, poleg elementarnih potresov. Čudim se samo, da sploh še eksistira. Vsi so šli preko nje, vihar jih je podil preko nje in divjal je preko nje tudi velik del svetovne vojne. Vsi so jo hoteli imeti in jo še hočejo imeti. Toda vse je prešlo. Le Slovenci so še ostali, oni mali lirski sanjavi narod, ki vkljub bojnim viharjem, ki jih je preživel, skoro ne pozna bojne pesmi...

In tudi slovenski junak Črtomir postane končno mehak in sanjav, kakor je ves narod Črtomirov: izpreobrne se, in njegova zgodba da sujet oni krasni slovenski pesnitvi Prešernovi. Konča se s krstom pri Savici v enem najlepših predelov slovenske zemlje.

Narod pa, ki je postavil toliko belih cerkvic na svetlih gričih in gozdnatih obronkih svojih gora — je velik pesnik, nič manjši kot oni, ki je uvedel Avemarijo in večerno zvonjenje...

SPOMIN NA MOJE GIMNAZIJSKE PROFESORJE

D R. F. G Ö S T L

Vsakomur je drag spomin na šolska leta in na može, ki so kot učitelji in vzgojitelji več ali manj vplivali na duševni razvitek učencev. Še v poznih letih se pri slučajnih sestankih najraje pogovarjamo o šolski dobi in o svojih učiteljih, katerim hranimo hvaležen spomin. Moje profesorje na ljubljanski gimnaziji 1875/6

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 50 (v lastnem poslopu)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednosnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safedepozit itd.

Brzljavni naslov: Kredit Ljubljana

Telefon 3781, 3782, 3783, 3784, 3785

Peterson International Banking Code